

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Vytvoření rámce pro označování udržitelnosti potravin, který spotřebitelům umožní vybírat si udržitelné potraviny**(stanovisko z vlastní iniciativy)**

(2023/C 75/14)

Zpravodaj: **Andreas THURNER**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	20.1.2022
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	sekce Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí
Přijato v sekci	5.10.2022
Přijato na plenárním zasedání	27.10.2022
Plenární zasedání č.	573
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	147/5/1

1. Závěry a doporučení

Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV)

1.1. **vítá** iniciativu Evropské komise vytvořit právní rámec pro udržitelné potravinové systémy, který bude obsahovat mimo jiné i pravidla pro označování udržitelnosti potravin. K zajištění důvěryhodnosti a rovných podmínek hospodářské soutěže je jednoznačně zapotřebí regulace a určité úrovně normalizace a harmonizace;

1.2. **zdůrazňuje**, že udržitelnost je pojem, který má mnoho rozměrů a jenž by měl vždy stejnou měrou zohledňovat hospodářskou, environmentální a sociální stránku;

1.3. **poukazuje na to**, že stravovací návyky lidí se velmi různí, závisí na různých faktorech a jsou navíc velmi setrvalé. Očekávání týkající se systému označování udržitelnosti by proto měla být od počátku realisticky posuzována. Na přechodu k udržitelnějším spotřebním návykům je však všeobecný zájem;

1.4. **doporučuje** proto, aby byl pro označování udržitelnosti potravin vytvořen transparentní, vědecky podložený a co nejjednodušší a nejpragmatičtější rámec, který podpoří hospodářské subjekty při posuzování a zlepšování udržitelnosti produktů a rovněž poskytne spotřebitelům užitečné informace o tom, jak se uvědoměle rozhodovat o nákupu;

1.5. **navrhuje** spokojit se v rámci tohoto jednoduchého a pragmatického přístupu i s dílčími aspekty komplexně vymezené a hodnocené udržitelnosti, jako jsou např. dobré životní podmínky zvířat a sociální nebo ekologická kritéria. V tomto případě by však nemělo být používáno označení „udržitelný“, které by se mělo používat pouze v případě komplexního přístupu k hodnocení;

1.6. **je v prvé řadě pro** dobrovolný přístup, který by však měl stanovit závazné podmínky, pokud bude uplatňován. Je třeba zakázat označení a údaje týkající se udržitelnosti, které se na těchto podmínkách nezakládají;

1.7. **zastává názor**, že spotřebitelům mohou k činění informovaných rozhodnutí pomoci způsoby označování využívající hodnotící škálu (např. v podobě systému semaforu). Zároveň může takový systém hodnocení také podporovat průkopníky v oblasti udržitelnosti a povzbuzovat podniky, aby za tímto účelem zlepšily postupy v potravinovém řetězci;

1.8. **poukazuje při tom na to**, že algoritmy hodnocení mají rozhodující význam pro model škálování. Tyto algoritmy musí být vědecky podloženy a musí být pro spotřebitele vhodným způsobem transparentní;

1.9. **je toho názoru**, že stávající předpisy EU o kvalitě, jako je ekologické zemědělství nebo zeměpisná označení, již obsahují prvky, které přispívají k větší udržitelnosti v potravinovém systému. To by mělo být náležitě uznáno. EHSV kromě toho doporučuje podrobit stávající předpisy kontrole z hlediska udržitelnosti a v případě potřeby je doplnit vhodnými ustanoveními o udržitelnosti;

1.10. **zdůrazňuje**, že rozhodující úlohu při zprostředkování základního porozumění otázkám udržitelnosti souvisejícím s potravinami má vzdělávání. Přechod k udržitelnějším potravinovým systémům mohou podpořit i osvětové kampaně a vhodná opatření k prosazování cenové dostupnosti udržitelných potravinářských výrobků.

2. Souvislosti stanoviska

2.1. Strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“⁽¹⁾ je ústředním prvkem Zelené dohody pro Evropu. Jejím cílem je, aby potravinové systémy byly spravedlivé, zdravé a šetrné k životnímu prostředí. Akční plán k této strategii obsahuje mimo jiné opatření na podporu udržitelné spotřeby potravin a usnadnění přechodu ke zdravému a udržitelnému stravování. Evropská komise již mezitím zahájila přípravné práce na horizontálním rámcovém právním předpisu, aby přechod k udržitelnosti urychlila a usnadnila. Mělo by se také zajistit, aby byly potraviny uváděné na trh v EU stále udržitelnější.

2.2. EHSV již vytvořil pevný rámec činnosti tím, že navrhl strategickou vizi prosazování komplexní výživové politiky. Základy této vize jsou obsaženy ve stanoviscích k tématům, jako jsou komplexní politika v oblasti potravin⁽²⁾, zdravá a udržitelná výživa⁽³⁾, krátké potravinové řetězce/agroekologie⁽⁴⁾, udržitelná spotřeba⁽⁵⁾ a sladění potravinářských strategií a opatření s cíli udržitelnosti v zájmu udržitelného oživení po krizi COVID-19⁽⁶⁾.

2.3. Podniky nesou velkou odpovědnost za to, aby jednak motivovaly spotřebitele ke zdravým rozhodnutím, jež budou mít menší dopad na životní prostředí, a jednak přispěly k udržitelné transformaci potravinových systémů tím, že budou uplatňovat udržitelné postupy v oblasti pěstování a chovu, zpracování a balení. Podniky by měly být zapojeny do celého řetězce kroků směřujících k vytvoření rámce pro označování udržitelných potravin.

2.4. Vedle podniků a zainteresovaných stran působících v produkci potravin mají při přechodu na udržitelnější potravinové systémy klíčovou roli také spotřebitelé. Každé rozhodnutí o nákupu v zásadě vyvolává i další výrobní zakázku. Vyšší poptávka po udržitelných potravinářských výrobcích proto přiměje i stranu nabídky k větší udržitelnosti.

2.5. V této souvislosti je cílem tohoto stanoviska z vlastní iniciativy prozkoumat případné možnosti rámce pro označování udržitelných potravin a předložit závěry a doporučení, a podpořit tak Komisi při vypracovávání takového rámce politiky již v rané fázi.

3. Obecné připomínky

3.1. Udržitelnost je pojem, který má mnoho rozměrů a jenž by měl vždy stejnou měrou zohledňovat hospodářskou, environmentální a sociální stránku. Podle definice Organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO) lze za udržitelný označit takový potravinový systém, který zajišťuje potraviny a výživu pro všechny takovým způsobem, jenž neohrožuje

(1) https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy_cs

(2) Stanovisko EHSV z vlastní iniciativy Příspěvek občanské společnosti k vypracování komplexní politiky EU v oblasti potravin (Úř. věst. C 129, 11.4.2018, s. 18).

(3) Stanovisko EHSV z vlastní iniciativy Podpora zdravého a udržitelného stravování v EU (Úř. věst. C 190, 5.6.2019, s. 9).

(4) Stanovisko EHSV z vlastní iniciativy Podpora krátkých a alternativních potravinových řetězců v EU – úloha agroekologie (Úř. věst. C 353, 18.10.2019, s. 65).

(5) Stanovisko EHSV z vlastní iniciativy Směrem ke strategii EU pro udržitelnou spotřebu (Úř. věst. C 429, 11.12.2020, s.51).

(6) Stanovisko EHSV z vlastní iniciativy Sladění strategií a provozních činností potravinářských podniků s cíli udržitelného rozvoje v zájmu udržitelného oživení v období po pandemii COVID-19 (Úř. věst. C 152, 6.4.2022, s. 63).

hospodářské, sociální a environmentální základy nezbytné k zabezpečení potravin a výživy pro budoucí generace⁽⁷⁾. Stručně řečeno, jednostranné zaměření na ekologickou stránku udržitelnosti, jak se tomu v současné době často děje, nebo jednostranné zaměření na sociálně-hospodářské pilíře udržitelnosti není ze své podstaty udržitelné. Cílem by mělo být pokrýt celý hodnotový řetězec ve všech třech rozměrech udržitelnosti.

3.2. Rámec označování by neměl mít za cíl klasifikovat potraviny jako udržitelné nebo neudržitelné, ale spíše by měl podporovat vývoj směrem k udržitelnějšímu potravinovému systému. Rámec označování by měl hospodářským subjektům pomoci posuzovat a zlepšovat udržitelnost produktů (metody, které motivují ke zlepšení, například srovnávací systém nebo referenční systém) a poskytovat spotřebitelům užitečná vodítka. Rámec označování by měl být vypracován otevřeným a transparentním způsobem se zapojením příslušných zainteresovaných stran a měl by vycházet z jasné a vědecky podložené metodiky. Proto by podniky měly mít přístup k ukazatelům, metodikám a výsledkům dosaženým na základě systému označování. Rámec musí být v prvé řadě jednoduchý.

3.3. Jsou zapotřebí jasná pravidla, aby se snížil zmatek, který v současnosti na trhu panuje kvůli inflačnímu používání pojmu „udržitelný“ (forma klamavého ekologického označení). Měly by být zakázány označení a údaje týkající se udržitelnosti, které se nezakládají na široce uznávaném systému certifikace.

3.4. Označování udržitelnosti potravin by mělo vycházet z celého výrobního procesu a prozatím by mělo být dobrovolné. Každý rámec pro označování udržitelnosti potravin však musí být od samého počátku jasně definován a vycházet z jasné metodiky, přičemž tato definice musí být vystavěna na všech třech pilířích udržitelnosti (environmentálním, sociálním a ekonomickým) současně. Toto by se mělo vztahovat na celý potravinový hodnotový řetězec od výroby až po spotřebu. V dalším průběhu by pak mělo být vyhodnoceno, zda nebude nutné učinit z označování udržitelnosti povinnost. Rámec EU by měl poskytovat vnitrostátním a regionálním systémům dostatečný prostor, ale definice a pravidla hodnocení musí být harmonizovány na úrovni EU.

3.5. Úloha označování nicméně nesmí být přeceňována. Je třeba realisticky a pragmaticky chápat, čeho může označování udržitelnosti dosáhnout, a čeho nikoli. Podle Světové zdravotnické organizace by spotřebitelé měli znát a rozpoznávat označení, rozumět jeho významu a měli by být schopni a mít zájem jej správně používat, aby jim umožnilo informovaně se rozhodovat o nákupu potravin a vybírat si zdravější potraviny⁽⁸⁾. Bude důležité zvýšit povědomí o systémech EU pro označování udržitelnosti a kvality. To může spolu s veřejnými zakázkami a vzdělávacími opatřeními zvýšit poptávku po udržitelných potravinářských výrobcích. Tvůrci politik by se měli zaměřit také na vhodná opatření k podpoře cenové dostupnosti a přístupnosti udržitelných potravin.

3.6. Označení udržitelnosti má velký význam tam, kde výrobce nemůže poskytnout požadované informace přímo. Pokud výrobce může příslušné informace poskytnout přímo spotřebiteli (např. na místním farmářském trhu nebo ve farmářském obchodě), není systém označování nutný. To je důležité i k tomu, aby nedocházelo ke vzniku byrokratické zátěže pro malé výrobce.

3.7. Rozhodující roli při zprostředkování základního porozumění otázkám udržitelnosti souvisejícím s potravinami hraje vzdělávání. Je třeba investovat do opatření poskytujících vzdělávání o udržitelné výživě již od raného věku, aby se mladí lidé naučili oceňovat hodnotu výživy. Navíc lze očekávat, že děti budou následně „vychovat“ k udržitelnějšímu chování své rodiče, jak bylo pozorováno např. u tématu „třídění a recyklace odpadu“. Školní program EU pro ovoce, zeleninu a mléko by se měl například také více zaměřit na důležité aspekty udržitelnosti.

3.8. EHSV opakovaně doporučuje, aby byly vypracovány nové pokyny pro udržitelné stravování, které by zohledňovaly kulturní a zeměpisné rozdíly v rámci členských států i mezi nimi. Tyto pokyny by poskytly vodítka pro zemědělce, zpracovatele, maloobchodníky a odvětví pohostinství. Pro zemědělsko-potravinářský systém by bylo přínosné vytvoření nového „rámce“ pro produkci, zpracování, distribuci a prodej zdravějších a udržitelnějších potravin za spravedlivější cenu⁽⁹⁾.

⁽⁷⁾ <https://www.fao.org/in-action/territorios-inteligentes/componentes/produccion-agricola/contexto-general/en/>

⁽⁸⁾ <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/336988/WHO-EURO-2020-1569-41320-56234-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

⁽⁹⁾ Stanovisko EHSV z vlastní iniciativy Podpora zdravého a udržitelného stravování v EU (Úř. věst. C 190, 5.6.2019, s. 9).

4. Konkrétní připomínky

4.1. Lidé mají různé stravovací návyky, které jsou silně ovlivněny jejich osobním a kulturním prostředím. Stravovací návyky jsou navíc velmi vytrvalé: mají-li lidé změnit svou stravu, lze to provést pouze po malých krocích a trvá to delší dobu. Životní styl a sociální prostředí člověka jsou dalšími relevantními faktory, které rozhodují o tom, zda bude hrát udržitelnost v chování spotřebitelů nějakou roli. Velký a trvale rostoucí počet spotřebitelů však uvádí, že jsou kvůli udržitelnosti ochotni změnit své spotřební návyky. Je zde zájem o informace o udržitelnosti, které umožní činit informovaná rozhodnutí.

4.2. Zcela obecně platí, že označení udržitelnosti často oslovuje ty, kteří se již o dané téma stejně zajímají. Označení udržitelnosti by měla této základní skupině usnadnit rozhodování o udržitelné spotřebě.

4.3. Nabízí se tedy také otázka, zda a jak lze oslovit lidi, kteří se o téma udržitelnosti nezajímají. Pokud však hlavní cílové skupiny půjdou v oblasti udržitelnosti příkladem, lze změny chování dosáhnout napodobováním. Určitým pokrokem je i to, jestliže se cílové skupiny, které toto téma příliš nezajímá, rozhodnou pro udržitelné potraviny alespoň občas nebo v některých dílčích oblastech. To je jen několik aspektů, díky nimž mohou být očekávání týkající se označování udržitelnosti hned od začátku realistická.

4.4. Nezbytným předpokladem pro úspěšné označování udržitelnosti potravin je odpovídající vnímání a přijetí na straně spotřebitelů a také srozumitelné sdělení. Samotné označení musí být srozumitelné, jednoduché a důvěryhodné. Zároveň by měla být zavedena na straně spotřebitelů doprovodná opatření na podporu vzdělávání a informování o udržitelné výživě, k posílení důvěry v systém označování a jeho přijetí a k motivaci k udržitelnější spotřebě.

4.5. Údaje o udržitelnosti by měly vycházet z těchto zásad: spolehlivost, transparentnost, relevance, dostupnost a srozumitelnost (viz pokyny OSN o poskytování informací o udržitelnosti produktů⁽¹⁰⁾). Je třeba dbát na to, aby byl v systému certifikace přiměřeně zohledněn strukturální kontext, aby nebyly znevýhodněny například malé struktury, např. zemědělci, malé a střední podniky, prodej přímo na místě, týdenní trhy atd.

4.6. Spotřebitelům by k informovanému rozhodování mohlo pomoci označování využívající hodnotící škálu (např. v podobě systému semaforu). Zároveň může takový systém hodnocení také podporovat průkopníky v oblasti udržitelnosti a povzbuzovat podniky, aby za tímto účelem zlepšily postupy v potravinovém řetězci. Aby se však předešlo nejasnostem, měl by mezi různými systémy označování existovat určitý soulad.

4.7. Při vývoji vhodného rámce pro označování udržitelnosti by se měl pokud možno uplatňovat ucelený přístup ve smyslu „udržitelná výroba a udržitelná spotřeba“, namísto toho, aby šlo pouze o „udržitelné potraviny“. Spotřebitelské chování je základním stavebním kamenem v celkovém obrazu udržitelného potravinového systému. Důležitými oblastmi jsou také balení a doprava (původ produktu). Zároveň bude nezbytný určitý pragmatismus, pokud jde o definování relevantních ukazatelů udržitelnosti (např. jaké informace/údaje jsou k dispozici ve spolehlivé podobě). V každém případě by měl být co nejrychleji vytvořen harmonizovaný soubor pravidel pro označování udržitelnosti. Stále více různých označení udržitelnosti na vnitrostátní a podnikové úrovni pouze vytváří zmatek a vede ke ztrátě důvěry.

4.8. Evropské podniky zabývající se maloobchodním prodejem potravin již získávají první zkušenosti s pilotními projekty označování udržitelnosti potravin. K předběžným zjištěním patří mimo jiné: označené výrobky bývají vnímány pozitivněji než neoznačené výrobky, přičemž to má jen malý vliv na rozhodnutí o nákupu; pozitivní zpětná vazba přichází především od mladších cílových skupin; při použití bodovacího systému někdy dochází k záměně s nutriční hodnotou; spotřebitelé si přejí informace na obalu (místo pouhé cenovky). Jako zásadní body se jeví mimo jiné důvěryhodnost systému hodnocení (nezávislý, vědecky podložený), jasnost informací (srozumitelnost), co nejvíce harmonizovaný přístup v celém odvětví a transparentnost („vyjasnění“ spíše než „zjednodušení“, například pomocí čárového kódu s relevantními informacemi).

⁽¹⁰⁾ <https://www.oneplanetnetwork.org/knowledge-centre/resources/guidelines-providing-product-sustainability-information>

4.9. Zásadní je zohlednění sociálního a socioekonomického rozměru, i když příslušné ukazatele ještě nejsou nezbytně k dispozici. Zejména v sociální oblasti platí v členských státech odlišná právní ustanovení (pracovní podmínky, minimální mzda), což by mohlo harmonizovaný celoevropský přístup komplikovat. Přesto je důležité zahrnout do označování udržitelnosti socioekonomický rozměr.

4.10. V rámci pragmatického přístupu se zdá být nasnadě, že by měly být v zájmu podpory udržitelnosti v potravinovém systému uznány stávající certifikační systémy EU, jako jsou ekologické zemědělství, chráněné zeměpisné označení (CHZO), chráněné označení původu (CHOP) nebo zaručené tradiční speciality (ZTS). I když tyto předpisy nemusí téma udržitelnosti zcela pokrývat, obsahují prvky, které přispívají k větší udržitelnosti v potravinovém systému. Stávající předpisy by měly být podrobeny kontrole z hlediska udržitelnosti a v případě potřeby doplněny vhodnými ustanoveními o udržitelnosti.

4.11. Regionální/místní produkty a krátké dodavatelské řetězce mohou hrát roli při utváření potravinových systémů tak, aby byly udržitelnější. Regionální producenti často produkují potraviny v bezprostřední blízkosti místního obyvatelstva a zažívají tak určitou „sociální kontrolu“, která by mohla směřovat k podpoře udržitelných výrobních metod.

4.12. Vliv na míru udržitelnosti má zejména v případě ovoce a zeleniny téma „sezónnosti“. Informace a vzdělávání mohou zvýšit povědomí o spotřebě této kategorie potravin, které podléhají rychlé zkáze, obsahují vysoký podíl vody a jejich konzumace je spojena s nízkou spotřebou zdrojů.

4.13. Účelem nedávné reformy SZP a provádění Zelené dohody pro Evropu (Strategie v oblasti biologické rozmanitosti, strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“) v evropském zemědělství je zajistit, aby byla zemědělská výroba v Evropě ještě udržitelnější. Označování původu zemědělských surovin tak také umožní vyvozovat závěry o úrovni jejich udržitelnosti.

V Bruselu dne 27. října 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG
